

University of Groningen

Een knipoog naar Herodotus

Hellemans, Babette

Published in:
Tijdschrift voor Geschiedenis

DOI:
[10.5117/TVGESCH2020.2.010.HELL](https://doi.org/10.5117/TVGESCH2020.2.010.HELL)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2020

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Hellemans, B. (2020). Een knipoog naar Herodotus: Marnix Beyen, De taal van de geschiedenis. Hoe historici lezen en schrijven . *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 133(2), 370-371.
<https://doi.org/10.5117/TVGESCH2020.2.010.HELL>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Geschiedtheorie en -filosofie, tijdvakoverschrijdend

Marnix Beyen, *De taal van de geschiedenis. Hoe historici lezen en schrijven* (Leuven University Press; Leuven 2019) 296 p. €29,50 ISBN 9789462701960

Een knipoog naar Herodotus

De Vlaamse historicus Marnix Beyen, hoogleraar te Antwerpen, is gespecialiseerd in de parlementaire geschiedenis. Daarnaast gaat zijn wetenschappelijke belangstelling uit naar historiografie. Beyen is geïnteresseerd in de wijze waarop het schrijven van teksten over het verleden een, vaak verholde, opvatting over taal bevat. Deze aandacht is terecht, want zij raakt het wezen van de schrijvende historicus – en dus het wezen van het vak. Kunnen historici een manier van schrijven worden aangeleerd waarin het verleden volstrekt neutraal wordt weergegeven? En mocht dat experiment lukken, zou een dergelijke tekst dan wel aangenaam zijn om te lezen? Wanneer autoriteit, waarheidsvinding en de vraag naar de wetenschappelijke status van een tekst ter discussie staan, omdat het narratief een zo sterk stempel drukt op het vak, zou het vak geschiedenis ten onder kunnen gaan aan beschuldigingen van subjectiviteit. Dit sombere toekomstbeeld is niet irreëel als het vak geen weerwoord weet te vinden op twee dominante stromingen. Enerzijds zien we aantijgingen afkomstig van de ‘harde’, empirische, wetenschappen, die schamper het onmeetbare karakter van de geschiedschrijving laken. Anderzijds hebben we de literaire geschiedschrijving waarin proza een verleden tijd probeert te evoceren, een vorm van geschiedschrijving die populair is bij het grote publiek, maar niet gestoeld op methodiek of een aan historische bronnen gerelateerde

verantwoording. Dat het laveren tussen beide extremen de praktijk van het onderzoek is, zal vrijwel iedere historicus herkennen. Maar het vinden van een kritisch weerwoord treft ook de kern van het wetenschappelijk onderwijs. Het is voor docenten soms lastig een goede houding te vinden tegenover eerstejaars studenten die enthousiast aan komen zetten met auteurs à la Dan Brown, soms zelfs instigator van hun studiekeus, maar wiens boeken weinig te maken hebben met de wetenschappelijke beoefening van het vak geschiedenis zelf.

De schoorvoetende tred van de wetenschappelijke historicus zal daarentegen nooit een *master narrative* aanvaarden: hij of zij schuifelt over de brokstukken van het verleden wetende dat de verloren gegane stemmen met zoveel meer zijn dan die enkele stem waarvan sporen bewaard zijn gebleven. En dat die ene stem geen alwetend subject is met een permanente controle over zijn of haar denken, maar onderhavig is aan inconsistentie. Het is lovenswaardig dat Marnix Beyen, gespecialiseerd in het proza van de parlementaire legislatuur, aan dit gegeven zoveel aandacht geeft, al zal juist iemand met deze specialisatie als geen ander zich bewust zijn van het kwaad dat narratieve vormen van machtsconcentratie kunnen veroorzaken. Om de impasse te doorbreken bepleit hij een vorm van ‘wetenschappelijk narrativisme’: ‘Het intersubjectivistische uitgangspunt van dit boek impliceert [...]

dat de historici hun verhalen nooit als alwetende en almachtige auteurs kunnen vertellen. Zij bouwen hun eigen verhalen op aan de hand van verhalen die anderen vertellen. Zij vertellen en laten vertellen, en doen dit op manieren waarop zij verantwoording moeten afleggen binnen de wetenschappelijke gemeenschap waarvan zij deel uitmaken. Dat is niet alleen een epistemologische, maar ook een ethische imperatief: het luisteren naar verschillende verhalen verhoogt niet alleen het historisch inzicht, maar helpt er ook voor zorgen dat bepaalde verhalen over het verleden geen hegemonisch karakter krijgen en dus bijdragen tot machtsconcentratie.’ (p. 159)

Mede hierom is voor Beyen het wetenschappelijk vertoog idealiter een vorm van ‘multinarrativisme’. Hiermee wordt erkend dat de invloed van de *linguistic turn* niet door historici genegeerd kan worden: pas *dán* ontstaat een intrinsiek besef van pluriformiteit in het lezen, bekijken, en nadenken over de historische werkelijkheid. Deze erkenning toont eveneens dat we inmiddels in een nieuw paradigma zijn aangekomen – al weten we nog niet hoe dit genoemd moet worden. Hoe het ook zij, voor Beyen impliceert de premisse van multinarrativiteit eveneens een stellingname over de verhouding tussen heden en verleden: ‘Het verleden en het heden doordringen elkaar op heel diverse en onontkoombare manieren. Het verleden beheerst het heden in de vorm van positieve en negatieve voorbeelden, van identiteiten, van trauma’s, van tradities en rituelen, van minder- of meerwaardigheidscomplexen enzovoort.’ (p. 160)

Deze selectie waarin het centrale doel staat van Beyens project toont aan dat hij complexe problemen niet schuwt, en het

laat zien *waarom* geschiedschrijving een netelige kwestie is die tot grote commotie kan leiden wanneer zenuwen geraakt worden die het collectieve geheugen treffen.

De intellectuele inzet, durf en veelzijdigheid van de auteur verdient lof. Naast het meest sterke hoofdstuk, pleidooi voor multinarrativisme (hoofdstuk 5), worden relevante thema’s besproken als discursiviteit en genre (hoofdstuk 2), anachronismen (hoofdstuk 6), en op technisch-analytisch niveau hoe syntaxis en topoi bijdragen aan het schrijfproces (hoofdstuk 3). Hoewel alle thema’s relevant zijn, worden merkwaardigerwijs vragen over de *afwezigheid* van bronnen en, daarmee, het begrip representatie niet of nauwelijks besproken. Alleen in de inleiding noemt de auteur kort de afwezigheid van vrouwen in de geschiedschrijving. En hoe geschiedschrijving vanuit de antropologie, sociologie, literatuurgeschiedenis, kunstgeschiedenis en religiewetenschappen sterk is beïnvloed, waardoor de indeling van deze disciplines steeds meer fluïde is geworden, was eveneens een interessant onderwerp geweest voor een hoofdstuk. Dan was het uitwaaiende karakter van de huidige hoofdstukken met tal van *best practices* wellicht minder ondoorgronde-lijk geweest. Deze opmerkingen vallen te verklaren vanuit het exclusieve perspectief op *teksten* dat Beyen hanteert. Tot slot: mijn knipoog naar Herodotus heeft betrekking op het persoonlijke en etnografische karakter van de teksten die deze ‘vader van de geschiedenis’ ooit schreef, tot irritatie van Thucydides, wat ons herinnert aan de onontkoombaarheid van onvolmaaktheid in de historiografie.

Babette Hellemans, Rijksuniversiteit Groningen